

Nr 19

Utlåtande i anledning av väckt motion om anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 43 av herr *Holmberg m. fl.*, har föreslagits, att riksdagen skall besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag snarast med syfte att anordna en statlig verkstadsindustri i Norrland.

Beträffande motiveringen för detta yrkande hänvisas till motionen.

Över motionen har utskottet inhämtat yttranden från kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen, Landsorganisationen i Sverige och Sveriges industriförbund. Kommerskollegium har överlämnat yttranden från Väster- norrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Väst-erbottens läns handelskammare.

Arbetsmarknadsförhållandena i Norrland belyses av *arbetsmarknadsstyrelsen*, som anför följande:

Arbetslösheten i de fem nordligaste länen är relativt mera omfattande än i riket i övrigt. Enligt arbetskraftsundersökningen i november 1964 begränsar sig dock antalet arbetslösa inom dessa län till sammanlagt 13 800. Vid arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa uppgick för de fem länen i februari 1965 till 8 618 jämfört med 8 555 respektive 9 272 vid motsvarande tidpunkt 1964 och 1963. I mitten av februari 1965 sysselsattes vidare för Norrlandslänens vidkommande 7 478 personer i allmänna beredskapsarbeten medan 5 107 arbetslösa genomgick yrkesutbildning.

De fem nordligaste länen andel av de sysselsatta inom landets industri har enligt industristatistiken sjunkit mellan 1955 och 1962. Andelen uppgick till 11,3 % år 1955, 11,0 % år 1960 och 10,8 % år 1962. Motsvarande procentandel för endast metall- och verkstadsindustrin uppgick till 9,0 såväl år 1960 som 1962, vilket dock innebär en sänkning med 0,2 procentenheter jämfört med år 1955. Sammanlagt under perioden 1955—62 har enligt industristatistiken antalet sysselsatta inom metall- och verkstadsindustrin i de fem nordligaste länen ökat med 7 672 personer varav 4 176 hänför sig till Gävleborgs län. Ökningstakten har varit ungefär densamma för de olika länen. Enligt industristatistiken har vidare antalet arbetsställen för metall- och verkstadsindustri inom de fem nordligaste länen ökat med 4 under åren 1961 och 1962 jämfört med 148 för de övriga delarna av landet.

Den aktiva lokaliseringspolitiken kan i väsentlig utsträckning förväntas påverka utvecklingen i här berörda avseenden. De statskommunala beredskapsarbeten avseende uppförande av industribyggnader inom det s. k. norra stödområdet som beslutats av arbetsmarknadsstyrelsen under tiden 1 juli 1962—31 december 1964 har beräknats innebära ett nyttillskott i sysselsätt-

ningen av 7 100 personer. Härav hänför sig 2 600 eller 36,6 % till metall- och verkstadsindustrin.

Styrelsen uttalar att det såvitt den kan bedöma finns goda förutsättningar för en utbyggnad av verkstadsindustrin inom vissa delar av Norrland. Även i framtiden kan enligt styrelsens mening en betydande del av den statliga lokaliseringspolitiken väntas komma att hänföra sig till verkstadsindustrin.

Landsorganisationen ger uttryck för en positiv inställning till en vidgad statlig företagsverksamhet i Norrland. LO anför:

LO anser det både av sociala och ekonomiska skäl angeläget att den industriella utvecklingen i Norrland får ett snabbare förlopp, så att den från andra näringar friställda arbetskraften får ökade möjligheter till en ny och produktiv sysselsättning inom landsdelen. För att detta mål skall uppnås är det nödvändigt att en rad åtgärder av olika samhällsorgan samordnas till samlade och kraftfulla insatser.

Näringslivet i Norrland, speciellt i Norrbotten, består till betydande del av samhällsägda företag. Det är då, såsom LO tidigare vid ett flertal tillfällen framhållit, väsentligt för den fortsatta utvecklingen, att även denna del av företagsamheten bereds med övriga delen av näringslivet likvärdiga administrativa och ekonomiska möjligheter till industriell expansion. Organisatoriskt innebär detta enligt LO:s mening bl. a. att de statliga bolagen hålls samman till en enhet genom ett förvaltningsbolag — icke branschvis som motionären föreslår. Med en expansiv målsättning ger detta den statsägda sektorn av näringslivet bättre möjligheter till investeringar genom självfinansieringar även inom nya verksamhetsområden. Produktionsriktningen måste då bli en angelägenhet för ledningen av de statliga bolagen.

Inom denna ram skulle samhället i områden med sysselsättnings svårigheter, vilka på längre sikt bedöms vara lämpliga för lokalisering av industriföretag, kunna ge impulser till en ekonomisk utvecklingsprocess genom att där starta allmänägda företag. Om så erfordras bör samhället tillföra nytt kapital till sina företag för ekonomiskt välmotiverade projekt, som till sin storlek överstiger företagets självfinansieringsförmåga. Där så är möjligt och lämpligt bör också samhället stödja den industriella utvecklingen genom att på ägarsidan i samarbete med det privata näringslivet finansiellt delta i större investeringsprojekt.

LO anser det som en angelägen uppgift för statsmakterna att genom bl. a. en vidgad och effektiv företagsverksamhet påskynda den industriella utvecklingen i Norrland. Därvid förutsättes att detta sker på platser, där med övriga delar av landet likvärdig industriell miljö råder eller planeras bli uppnådd.

Då en ökad statlig företagsverksamhet är under övervägande enligt de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna för en aktiv lokaliseringspolitik är det, uttalar LO, lämpligt att avvakta det arbete som pågår inom statsdepartementen.

Till fjolårets beslut om den statliga lokaliseringspolitiken hänvisar även *kommerskollegium*, som erinrar om att riksdagen i samband därmed av-

slog ett motionsvis väckt förslag om utredning rörande etablering av en statlig verkstadsindustri i Norrland. Kollegium avstyrker den nu förevarande motionen.

Inom det privata näringslivets ram har, säger *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare*, under efterkrigsåren en livskraftig verkstadsindustri vuxit fram i Norrland. Någon stagnation har inte heller på senare tid visat sig i intresset för att till Norrland lokalisera sådana företag. Norrlands verkstadsindustri har enligt en nyligen presenterad utredning vuxit ut snabbare än verkstadsindustrien för hela Sverige sammantaget. I fråga om åtgärder för att lösa rådande arbetslöshetsproblem i Norrland hänvisar handelskammaren dels till det statliga lokaliseringpolitiska stödet, dels till vad som föreslagits i 1960 års arbetsmarknadsutrednings betänkande. Resultaten av detta och av lokaliseringsstödet bör enligt handelskammaren avvaktas, innan flera statliga åtgärder av den art som motionärerna föreslagit vidtages. Avslutningsvis uttalar handelskammaren, att det måste uppfattas som tillfredsställande om det allmänna önskar vidtaga åtgärder för att lokalisera verkstadsindustri till Norrland. Handelskammaren vill dock framhålla önskvärldheten av att en sådan aktivitet sker i form av hjälp till självhjälp, d. v. s. att man försöker intressera redan etablerade företag för att med statlig hjälp öppna filialföretag i Norrland; härvid bör det vara fråga om företag som enligt företagsekonomiska principer bedömes kunna lokaliseras dit.

Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare säger sig gärna se att en större verkstadsindustri tillföres handelskammarens distrikt för att avhjälpa den stora arbetslösheten. Då emellertid en kommitté under landshövdning Manfred Näslunds ordförandeskap f. n. utreder frågan om verkstadsindustri i Norrland, anser handelskammaren anledning saknas att tillsätta en dirigerad utredning i ämnet.

Sveriges industriförbund påpekar att, samtidigt som arbetslösheten är ett allvarligt problem i vissa delar av Norrland, allvarlig brist på arbetskraft råder i stora delar av Syd- och Mellansverige. Förbundets mening är att dessa brist- och överskottsproblem framför allt bör lösas med hjälp av en aktiv arbetsmarknadspolitik, som underlättar arbetskraftens flyttning från överskotts- till underskottsområden. Den av motionärerna hävdade uppfattningen att industrien ej är intresserad av att söka bidra till en lösning av arbetskraftsproblemen bestrides. Efter att ha påmint om den gynnsamma sysselsättningsutvecklingen inom verkstadsindustrien i Norrland under 1950-talet konstaterar förbundet att även under de åren en icke föraktlig etablering av verkstadsföretag har ägt rum i Norrland. Som exempel nämns L. M. Ericssons etablering i Östersund, ASEA:s i Sollefteå och Hägglund & Söners i Mellansel. Vidare säges utbyggnader i betydande omfattning pågå vid redan bestående anläggningar inom verkstadsindustrien i landsdelen. En ytterligare utökning bör, bl. a. till följd av de lokaliseringpolitiska stödåtgärderna, kunna väntas komma till stånd ge-

nom privata initiativ. Förbundet pekar på att från industriorganisationernas sida pågår en viss verksamhet för att rikta företagens uppmärksamhet på etablering i Norrland. Bl. a. arbetar i detta syfte en kommitté inom Sveriges mekanförbund. Av betydelse i detta sammanhang säges även den rådgivande verksamhet i lokaliseringsfrågor vara, som bedrivs av den på Industriförbundets initiativ bildade Industriens lokaliseringsbyrå. Industriförbundet avstyrker motionen.

Utskottet. Såsom framhålles i motionen, avstyrkte bankoutskottet vid föregående års riksdag (utl. nr 7) bifall till en motion som hade väsentligen samma innebörd som den nu föreliggande, om än yrkandet geografiskt var begränsat till att avse Norrbotten. Utskottet motiverade sitt ställningstagande bl. a. med en hänvisning till de pågående övervägandena om lokaliseringspolitikens utformning. Riksdagen beslöt att den förstnämnda motionen icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

I årets motion anföres, att de beslutade lokaliseringpolitiska åtgärderna är otillräckliga när det gäller att komma till rätta med de problem som där påtalas. Dessa är främst den redan rådande arbetslösheten och den ytterligare minskning av antalet sysselsättningstillfällen som uppges vara att vänta, särskilt i Norrbotten. En utbyggnad av den statliga verksamheten i Norrland till att omfatta också verkstadsindustriföretag med tillverkning av färdigvaror är enligt motionärerna den enda realistiska lösningen av de norrländska sysselsättningsproblemen.

Antalet arbetslösa i Norrbotten uppges i motionen vara 20 000—25 000. Även om det beaktas att en dold arbetslöshet förekommer synes motionärerna ha överdrivit arbetslöshetens omfattning. I arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande redovisas antalet anmälda arbetslösa i de fem nordligaste länen tillsammans. Vad beträffar enbart Norrbottens län uppgick — enligt vad utskottet under hand inhämtat från arbetsmarknadsstyrelsen — antalet anmälda arbetslösa den 15 februari i år till ca 3 100, vartill kom ca 1 600 arbetslösa som genomgick yrkesutbildning och inemot 3 400 personer som sysselsattes i allmänna beredskapsarbeten. Även dessa lägre arbetslöshetssiffror är dock av sådan storleksordning, att särskilda åtgärder från samhällets sida erfordras. I likhet med remissinstanserna ser utskottet det emellertid som en uppgift främst för den mera aktiva lokaliseringspolitik som nu inleds att skapa nya arbetstillfällen i Norrland. Av remissyttrandena framgår att man inom näringslivet hyser intresse för en ökad lokalisering av bl. a. verkstadsföretag till Norrland. De beslutade lokaliseringpolitiska stödåtgärderna bör stimulera detta intresse. I fjolårets proposition om riktlinjer för lokaliseringspolitiken uttalades, att statliga insatser haft avgörande betydelse för den industrialisering som skett bl. a. i Norrbotten och att sådana insatser kunde väntas bli aktuella även i fortsättningen. Frågan härom sades skola bli föremål för fortsatta överväganden.

Att sådana överväganden görs bekräftades av chefen för inrikesdepartementet när han i samband med andra kammarens behandling den 2 april 1965 av frågor rörande riktlinjerna för lokaliseringspolitiken besvarade vissa spörsmål angående åtgärder mot arbetslösheten bl. a. i Norrbottens län. Statsrådet uttalade därvid, att staten såsom ägare till Norrbottens järnverk skyndsamt komme att utreda möjligheterna att utvidga verksamheten vid detta företag med manufakturindustri. Med hänsyn till här redovisade omständigheter synes skäl icke föreligga för bifall till motionärernas förslag.

Utskottet hemställer därför,

att motionen II: 43 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 april 1965

På bankoutskottets vägnar:

NILS STÄHLE

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Stähle, Hilding, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson, Palm, Åkerlund, Augustsson och Wikberg;

från a n d r a kammaren: fru Renström-Ingenäs, herrar Berglund, Franzén i Motala, Bengtsson i Landskrona, Ekström i Iggesund, Börjesson i Glömminge*, Nordgren och Jonsson.

* Ej närvarande vid justeriugen.